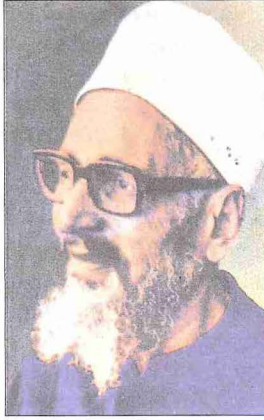


ABDÜLHALİM MAHMUD

(عبدالحليم محمود)

(1910-1978)

Ezher şeyhi, mutasavvıf.

Abdülhalim
Mahmud

Mısır'ın Şarkıyye vilâyetinin Bilbîs kasabasına bağlı Ebûhamd köyünde doğdu. Ezher mezunu olan babası, Muhammed Abduh'un talebesidir. İlk tahsilini ve hâfızlığını köyündeki mahalle mektebinde tamamladı. 1923 yılında Kahire'ye giderek Ezher'in orta kısmına girdi. 1928'de liseden, 1932'de Ezher Üniversitesi'nden mezun oldu. Hocalarından Mustafa Abdürrâzık'ın tesiriyle felsefe ve tasavvufa ilgi duydu. Talebelik yıllarında Müslüman Gençler Derneği'nde (Cem'iyetü Şübbânî'l-Müslimîn) Ahmed Muhammed el-Gamrâvî'nin konferanslarına devam etti. Ezher'deki hocaları arasında en çok etkilediklerinden biri de Muhammed Ferid Vecdî'dir.

1932'de Fransa'ya giderek felsefe tahsili yaptı. "Hâris b. Esed el-Muhâsibî" konulu teziyle doktor unvanını aldı (1940). Fransa'dan dönünce Kahire'de oturmakta olan René Guénon (Abdülvâhid Yahyâ) ile tanıştı. Ezher Üniversitesi'nin Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nde psikoloji okuttu. 1951 yılında aynı üniversitenin İlahiyat (Usûlüddîn) Fakültesi'ne felsefe hocası, 1964'te de dekan oldu. Daha sonra Ezher bünyesindeki İslâm Araştırmaları Akademisi'ne (Mecma'u'l-Buhûsî'l-İslâmiyye) önce üye, sonra genel sekreter tayin edildi. 1970'te Ezher şeyhi yardımcılığı, bir ara Vakıflar ve Ezher bakanlığı yaptı. 1973 Martında Ezher şeyhliğine getirildi. Vefatına kadar (17 Ekim 1978) bu görevde kaldı.

Abdülhalim Mahmud, İlahiyat Fakültesi dekanı iken özellikle bu fakültede okuyan Mısırlı talebelere Kur'an-ı Kerim'i ezberleme mecburiyetini getirdi. İslâm Araştırmaları Akademisi'nde görev yaptığı sırada kuruma zengin bir kütüphane kazandırdı ve İslâmî ilimlerde ana kaynakların neşredilmesine öncülük etti. Vakıflar bakanı olduğu dönemde hâfız yetiştirmek üzere yurt çapında binden fazla müessesese açtı. Aynı dönemde Afrika'nın en eski camii olan Fustat Mescidi'ni onarttı ve Mısır'da bin beş yüz kadar yeni cami inşasını gerçekleştirdi. Ezher şeyhi iken Ezher'e bağlı bir radyo istasyonu kurularak devamlı Kur'an-ı Kerim yayını yapılma-

sını sağladı. İslâm aile hukukunun yürürlükten kaldırılması çalışmalarına karşı çıktı ve Batı medenî kanununun yürürlüğe girmesini önledi. Ezher'in itibarını arttırmak ve Ezher şeyhinin protokoldeki yerini başbakan seviyesine çıkarmak üzere çalışmalarda bulundu; bu teklif onun ölümünden sonra kanunlaşarak yürürlüğe girdi. Altmış kadar eseri olan Abdülhalim Mahmud, Şâze-liyye tarikatına mensuptu. Bu yüzden eserlerinin büyük bir kısmı tasavvufu ilgilidir.

Başlıca Eserleri. *al-Mohasibi, un mystique musulman religieux et moraliste* (doktora tezi, Paris 1940). Bu eserin Arapçası *Üstâzû's-sâ'irin el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî*'dir (Kahire 1973). *et-Taşavvuf 'inde İbn Sinâ* (Kahire 1965); *et-Taşavvufü'l-İslâmî* (Kahire 1968); *el-Medresetü's-Şâziliyyetü'l-hadîse ve imâmuhâ Ebû'l-Hasen eş-Şâzilî* (Kahire 1968); *et-Tevhîdü'l-hâliş evi'l-İslâm ve'l-âkl* (Kahire 1974); *Felsefetü İbn Tufeyl* (Kahire 1965); *et-Tefkîrül-felsefî fi'l-İslâm* (Kahire 1968); *Evrubâ ve'l-İslâm* (Kahire 1972); *er-Resûl* (Kahire 1965, 1966); *es-Sünne fi târihihâ ve fi mekânetihâ* (Kahire 1967); *Delâ'ilü'n-nübüvve ve mu'cizâtü'r-Resûl* (Kahire 1973); *Ebû Zer ve's-Şüyû'iyye* (Kahire 1975); *el-İslâm ve's-Şüyû'iyye* (Kahire 1975). Fransızca'dan ahlâkî ve felsefî konularda bazı tercümeleri de bulunan Abdülhalim Mahmud, ayrıca din ve ibadet konularıyla ilgili yirmiyeye yakın eser ile, aralarında Süfyan es-Sevrî, Abdullah b. Mübarek, Zünnün el-Mısıri, Bâyezîd-i Bistâmî, Bişr el-Hafî, Ebû Bekir eş-Şibli ve İbrâhim b. Edhem'in de bulunduğu birçok mutasavvıf ve âlimin biyografisini kaleme almış ve bu eserlerinin hepsi basılmıştır.

Abdülhalim Mahmud'un yalnız başına veya başkalarıyla birlikte neşirleri-

ni yaptığı eserlerden bazıları da şunlardır: Muhâsibî'nin *er-Ri'âye li-hukûk-illâh*'i (Kahire 1958); Bîrûnî'nin *el-Felsefetü'l-Hindiyye*'si (Kahire 1958); Kelâbâzî'nin *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli'taşavvufu* (Kahire 1960); Serrâc'ın *el-Lüma'*ı (Kahire 1960); Harrâz'ın *Kitâbü's-Sıdk*'i (Kahire 1973, 1985); Kuşeyrî'nin *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*'si (Kahire 1966); Gazzâlî'nin *el-Münkızu mine'd-dalâl*'i (Kahire 1967); Kâdî Abdülcebâr'ın *el-Muğnî*'si (Kahire 1966); Sühreverdî'nin *Avârifü'l-ma'ârif*'i (Kahire 1971); İbn Atâullah'ın *Letâ'ifü'l-minen*'i (Kahire 1974, 1985); Zerrük'un *Şerhu Hikemi İbn 'Atâ'illâh*'i (Kahire 1969, 1985); İbn Abbâd'ın *Gaysü'l-mevâhib fi şerhi'l-Hikemi'l-'Atâ'iyye*'si (Kahire 1970).

BİBLİYOGRAFYA:

İbrâhim el-Ba'sî, *Şaşıyyât-İslâmiyye-mu'âsıra*, Kahire 1390/1970, I, 185-220; Alî Abdülâzîm, *Meşhâtü'l-Ezher münzû inşâ'ihâ hatte'l-ân*, Kahire 1979, II, 287-461; Abdülhalim Mahmud, *Hâzihî hayâtî*, Kahire 1985; *Şüyûhu'l-Ezher* (nşr. Vezâretü'l-İlâm), Kahire, ts.; *el-Ezherü's-şerif fi 'idihi'l-elf*, Kahire 1403/1983, s. 262; Alî Abdülâzîm, "Abdülhalim Mahmûd kemâ 'areftüh", *Mecelletü'l-Ezher*, LII/6, Kahire 1400/1980, s. 1117-1122; Muhammed Şelebî, "Abdülhalim Mahmûd", a.e., LIII/7 (1401/1981), s. 1250-1260; H. Kâmil Yılmaz, "Şeyhu'l-Ezher Prof. Dr. Abdülhalim Mahmûd", *İlim ve Sanat*, XIII (Mayıs-Haziran 1987), s. 91-93.



H. KÂMİL YILMAZ

ABDÜLHALİM MEMDUH

(bk. MEMDUH PAŞA).

ABDÜLHAMİD I

(عبدالحميد)

(ö. 1203/1789)

Osmanlı padişahı
(1774-1789).

III. Ahmed'in III. Mustafa'dan sonra hükümdar olan ikinci oğludur. 5 Receb 1137'de (20 Mart 1725) İstanbul'da doğdu. Annesi Râbia Şermi Sultan'dır. 1730 Patrona İsyanı sonunda babası tahttan indirildiği sırada henüz beş yaşında idi. Çocukluk ve gençlik çağı, kardeşleri ile birlikte sarayda, tahttan indirilen padişahlara mahsus dairede göz hapsinde geçti. Bu durum, büyük kardeşi III. Mustafa'nın padişahlığı dönemine kadar devam etti. III. Mustafa'nın ölümü üzerine, 21 Ocak 1774'te Os-